

Հրանդ Գազանճեանի հետ», որ տասնևութ երեսներու մէջ կը ներկայացուի ճարտարապետութեան էութիւնը՝ իր ընդհանուր գիծերուն մէջ՝ իրր արուեստ և իրր գիտութիւն:

Պատկերներ, Բանասիրութիւն, Գիտութիւն, Ժպիտ մասերը կարեւոր գրութիւններ մը չեն վերնագրեր, թէպէտեւ պէտք է ըսել թէ հղածներն ալ ախորժով կը կարգացուն: Հոկտեմբերի Հոկտեմբեր խորագրերը կը հովանաւորէ Օշականէ և Աւագանի գրութիւններ, առաջինին՝ ծանօթ բզբառ մը խորունկէն. երկրորդին՝ «Եղիշէ Արք. Դուրեան», որ լաւ վերլուծութիւն մըն է արդարև. Հոգեւոյս Պատրիարքին գրականութեան, մէկ տարբերակն է միայն «Մշակն ու Վարժը» հատորին մէջ արդէն հրատարակուածին:

Կ'ուզան կարգով՝ Դիրքեր և դիմեր, Մշակութեան Շարժումը «Փարիզի մէջ, Անցումը, Տարուան Յորեկանները, Տարուան Մաները, Աստուծոյ առաջինին պարունակութիւնը՝ թէ և ըստ թիւի պահասաւոր, բայց ըստ ձեանումի շատ գոհացուցիչ է Տարեգիրքի մը էջերուն համար: Երկրորդը՝ դասաստուծեանց նիւթերու և խօսողներու արձանագրութիւն մը՝ երեք էջերու մէջ, հետաքրքրական: Երրորդին մէջ՝ աններդաշնակ, անկարեւոր և անտեղիները կարեւորներու հետ միասեղ թխմուած. անխնամ: Վերջին երկուքը՝ սովորական մասեր, թէ և անշուշտ օգտակար և անհրաժեշտ:

Կեանք և Արուեստ զարգարուած է աղւոր լուսանկարներով, թուով շուրջ վաթսուն և հինգ, որոնք մեծ մասամբ արժէքաւոր են և Տարեգիրքը լաւապէս կը զարգարեն:

Այսպէս՝ Կեանք և Արուեստի մէջ կան համեղ ստուգներ, ինչպէս մատանշեցինք, որոնք փափաքելի հատոր մը կը դարձնեն զայն անտարակոյս:

Պէտք չէ մոռնալ գիրքին շատ ընտիր թուղթը, և կարի մաքուր տպագրութիւնը, որոնք աննշան յանձնարարականներ չեն հայերէն հատորի մը համար:

Կեանք և Արուեստը գնող գրասէրը գոհ պիտի մնայ, մեր կարծիքով:

Տ. Վ. Ն.

ՅԻՇԵՍՏԱԿԱՐԱՆ Հարիւրամեայ Յոբելիի Խաղիւղի Ս. Ստեփանոս Եկեղեցւոյ. 1831—1931. Կազմեց **Յակոբ Վարժապետեան,** Կ. Պոլիս, 1931. Տպգր. Յ. Մ. Արեւան. Երես 240:

Գրքոյի մը նուիրուած յաւերժացնելու յիշատակը դէպքի մը, որ Խաղիւղի Հայոց համար կրօնական նշանակութիւն ունեցած է:

Մանրամասն և խղճամիտ պատմութիւն մըն է յիշատակարանը՝ յիշեալ թաղին և եկեղեցիին կեանքը և անոր յարակիցները պատկերացնող, ժամանակին (1831—1931) պոստհայոց, կամ մասնաւորաբար Խաղիւղի պատմութեամբ հետաքրքրողներուն համար շահեկան է մեծապէս:

Գրքին մէջ երկրորդ մաս մը յատկացուած է Խաղիւղի գերեզմանատան տապանաքարերու արտագրութեան — դնահատիկի զորմ մը: Մահուան բանաստեղծութեան յուշիչ քերթումներ կան հոն, տաանց նկատի առնելու անոնց պատմական արժէքը, որ ուրիշ շահեկանութիւն մը կը ներկայացնէ:

Վերջին էջերուն մէջ գետեղուած են յօդուածներ Խաղիւղի յիշատակներուն նուիրուած. ստորագրողներուն մէջ կան Գարեգին Եպս. Տրապիզոնի, Սիմոն Գաբամաճեան, Դոկտ. Թորգոմեան, և այլն:

Գիրքը ծայրէ ծայր զարգարուած է անձերու, տապանաքարերու և շէնքերու լուսանկարներով, որոնք կենդանութիւն մը կուտան անցեալ մը վերապրեցնելու համար շինուած այս հատորին: Տ. Վ. Ն.

ԴԻՇԵՐՈՆԻ ՄԻԵՇՆԻ ԼՈՒՍԱՐԱՅ. Կ. Սիւալ, 1931. Երես 168. գին 1 դոլար: Լոս. Cental Printing Co. 401, Broad Str. Philadelphia, Penna. U. S. A.

1931 տարւոյ հրատարակութիւն մըն է «Գիշերին Միջին Լուսարաց»-ը, որ կը պարունակէ հեղինակին 50ի չափ երկար կամ կարճ քերթումները, զորս կը բաժնէ քսնի մը մասերու: Ա. «Երբ դնո գիշեր եր...», որուն մէջ տեղ գրաւած են կարգ մը քերթումներ, սիրոյ և կարօտի երգերը հեղինակին: Բ. «Թերթեր Տարագրութեան Մասնակն», ուր կ'երեւին հայ տարագրութեան զանազան գրուածներու նուիրուած քերթումներ: Գ. «Երգ ժողովուրդի», ժողովրդային մօտիւններու վը-

բայ հեղինակին ներշնչումները: Դ. ու վերջապէս, «Լուսարացին», ուր վերածնող Հայրենիքին կեանքը կը պատկերանայ, հոն տիրող ազատական կարգերու խանգարումներէն ու պաշտամունքովը թրջութունէն, և մի քանի ժողովրդական ասանգաղէպերու նուիրուած պոէմներ, որոնց մէջ հին կարգերու գէժ կ'երեւան ըմբոստացումի մեղսներ ու ճիշեր, որոնք ժողովուրդի ազատատենջ հողին կը կապեն նոր Հայաստանի մտայնութեան և ըմբռնումներուն:

Հեղինակը՝ իր երգերու այս դասաւորումով՝ իր մտախոհանքի և զգացումներու բարեբաշխութիւնը կը պատկերէ ընթերցողին, որ նոյն ատեն իր զրական արտագրութիւններուն ժամանակագրական ընթացքն է մեծ չափով, որուն վերջին մասը, «Լուսարացին» տիտղոսուած, կը դառնայ իր արուեստի հարազատ արտայայտութիւնը, կերպով մը ուրանալով իր նախորդ արտայայտութիւնները, տեսակ մը արուեստի ժամանակավրէպներ նկատելով զանոնք. և իր այս մտածումը և ինքնաքննադատութիւնը կը համարի բուն գեղարուեստի կանոնը և մեթոդը, որուն կը կառուցի մեծ հաւատքով:

Մէկզկէ կը թողում ընկերա-փիլիսոփայական այս հայեացքը հեղինակին, որ ինծի համար քիչ մը խորթ կ'երեւայ գեղարուեստական գործի մը մէջ, ինչպէս է Կ. Սիտալի այս հատորը, քանի որ կեանքը, իր բովանդակութեան մէջ, բարդ և ինք իր մէջ անհաշտ բազմազանութիւն մըն է, և ոչ մէկ ասան պիտի չկրնայ չընթանալով փորձիլի մը անձուկ տարողին մէջ, ինչ որ մարդկային կեանքը պիտի վերածէր տափակ ու աններդաշնակ միօրինակութեան մը:

Մենք պիտի սիրենք մանաւանդ տեսնել Կ. Սիտալի մեղի ընծայած գործին մէջ արուեստը և գեղապատկերներ, կեանքի ո՛ր երեսին ալ ուղղուած ըլլայ ան, իր զբաղական կազմաւորումին մէջ, և հոս է որ երեւան պիտի գայ հեղինակին արժանիքը, իր գեղագէտ ու արուեստագէտ:

Ուրախ եմ յայտարարելու որ Կ. Սիտալի այս գործին մէջ, իմ տեսակէտով, ես գտայ անուշ և թափանցող տաքութիւն մը, երկրին և հոն պարզուող կեանքին

աղն ու համը: Հեղինակը՝ Մեծաբեկի, վարուժանի և Հայաստանի նոր դրոշմներու բացած ուղիով, որոնց ազդեցութիւնը որոշ կ'երեւայ իր քերթումներուն մէջ խորքի և արտայայտութեան կրկնակ տեսակէտներով, զոր կուզան անուշցնել իր հայրենի անձնական յիշատակները, կուտայ մեղի սիրուն քերթումներու շարք մը, որոնք կը կարգացուն համով հոտով:

Կ. Սիտալ, իր գունեղ, հուրքոտ եւ հմայող լեզուովը, մեր աչքերուն առջև կը կենդանացնէ ժողովուրդի հողին, անոր խոհանքներու վճիտ կուսութիւնը, անոր միամիտ ու աննկնդ զգացումներուն թարմութիւնը և ջերմութիւնը, անոր յոյսերն ու տենջանքները, անոր լացերն ու հառաչանքները, անոր խորխոր ու աւնական կեցուածքը կեանքի տաժանքներուն հանդէպ. կարծես, անոր սողերուն մէջ, ժողովուրդի երգն է որ կը թալալի իր բոցեղէն բառերովը և պատկերներու քնքուշ ու գողար փափկութեամբը:

Մենք զերազանց հաճոյքը ունեցանք Կ. Սիտալի հատորին թղթատումին մէջ տեսնելու ժողովուրդին, հայ աշխատաւոր մեծ զանգուածին, տունին մէջ, արտին մէջ, լիւններու կողերուն վրայ ապրած երազները, սէրերը, թախիծն ու սուգը, հաւատալիքներն ու հեքիաթները, մտքի, սրտի ու հոգիի աշխարհը բովանդակ:

Մեծագոյն չափով մնայուն և ապրող գործ մըն է Կ. Սիտալի հատորին բովանդակութիւնը. իր լեզուն անուշ է, իր տաղաչափական հիւստեւածքը ունի ներդաշնակ զանազանութիւն մը. թէև տեղ տեղ կ'երեւան, բաւական թիւով, ներդաշնակութեան թերիներ, ինչ որ անխուսափելի պիտի ըլլային, այդքան ստուար հատորի մը մէջ:

Մենք կը ցաւինք որ մեր հանգէսին անձուկ սահմանները թոյլատու չեն շնորհքով և փափկութեամբ օծուն գեղեցկութիւններ զատելու այդ գեղեցիկ քերթումներէն, եւ զնելու ընթերցողներու աչքերուն զիմաց, ինչ որ պէտք է թելադրութիւն մը նկատուի մեր կողմէն, անոր ամբողջական ընթերցումէն մտքի և սրտի վայելք մը ճաշակելու համար, մեր ժողովուրդի հողին ճանչնալու փափաքով:

Գ. ՄԽՈՒԼԵԱՆ

ԱՐՏԻՈՑ ՀԱՄԱՐԱՆ, ՄԱՆՆԻԿ ՊԵՐԱԿԵ-
ԵԱՆ: Պարիս, 1931. Երես՝ 90. Հրճ. Հրճճ-Սամուէլ
 Գրասան, Պարիս (VI) 51 Rue Monsieur-le-Prince.
 Տպգր. «Մասիս». Գիճ՝ 10 ֆրանկ կամ 50 սենտ:

Մաննիկ Պերպէրեան անձանօթ մը չէ
 մեր պարբերական հրատարակութեանց հե-
 տեղներու համար. անիկա արձակ գեղե-
 ցիկ էջեր արտադրած է յաճախ՝ որոնց մէջ
 գեղեցիկ լեզուի մը կ'ընկերանան գրական
 շնորհքն ու փափկութիւնը:

Տխուր և թախծոտ է Մաննիկ Պեր-
 պէրեանի երգը. անոր մէջ կը կարդաս գե-
 ղեցիկ ու հրաշալի բնութեան մը մէջ,
 մարդկային հոգիին անհուն տենջանքնե-
 րու խորտակումը և վրիպումը, որ սուգի
 և տխրութեան մոռյլ ամպով մը կը սքո-
 ղեն մեր աչքերուն՝ տիեզերքի այդ մեծ
 գեղեցկութիւնն ու ներդաշնակութիւնը:

Հեղինակին այդ վիշտը նորութիւն մը
 չէ մարդկային հոգիին համար. կանուխէն
 մինչեւ հիմա ամէն շրթունքներու վրայ
 տեսնուած է ան, և ամէն սուգի լար հըն-
 չեցուցած է ան աւելի կամ պակաս ցա-
 ւազին թրթուռներով. սակայն ամէն ցաւ
 ինք իր մէջ, նորութիւն մը և թարմու-
 թիւն մը ունի, երբ արուեստագէտը կըր-
 նայ անոր հազցնել իր սեփական պատ-
 մուհանը և ինքնայատուկ շեշտը. և այս է
 որ պիտի փնտռենք այս պարագային մէջ,
 և Մաննիկ Պերպէրեան գիտցած է ունե-
 նալ իր այդ անձնական շեշտը:

Հեղինակի լեզուն պարզ է, ներդաշ-
 նակ և յուզիչ շատ անգամ. իր պատկեր-
 ները գեղեցիկ շրջանակ մը կը կազմեն իր
 զգացումներու զեղումին:

Գեղեցիկ ու սիրուն կտորներ ունի.
 արուեստի և յուզումի յղացումի զոդոր
 քնքուշութեամբ: Մասնաւորապէս շատ սի-
 րուն են և սրտառուչ իր «Արեւ կայ»-ն,
 «Կարօտ»ը, «Անդունդներու սարսուռ»ը,
 «Ժայռին Օրօրը», «Քանի մը Վարդ» և
 ուրիշ կտորներ:

Կարելի է միշտ հաճոյքով կարդալ
 Մաննիկ Պերպէրեանի «Արեւոտ ծամբան»,
 որուն մէջ թէեւ պիտի տեսնես արեւին
 խաւարումը քու լոյսի կարօտը ունեցող
 աչքերուդ դիմաց. բայց այդ կարօտը ինք-
 նին, և մանաւանդ անոր սիրուն արտա-
 յայտութեան արուեստը, միշտ պիտի սի-
 րեն փափուկ և զգայուն հոգիները:

Գ. ՄԽԱԼԵԱՆ

Ս. ՅԱՎՈՐԻ ՆԵՐՍԷՆ

ՎԵՂ. ԹԱԳԱՌՈՐԻՆ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՁԱՏՈՒՆ
 ԵՐՈՒՍԱԿԷՄ

Թիւ 10/9, 1164

23 յունուար 1932

Ձեռք Ամենապատուիրին,

Պատիւն ունիմ հաղորդելու Ձեր Ամենապատու-
 րեան քէ Ձեր Հայոց երուսաղէմի Պատրիարք Եւանջ-
 արի Արքայական Հոգևորական Ձեզի յանձնուելուն
 առիթ Ձեր արտասանած ուղեգրի դրուած է Նորին Վե-
 նախառնութիւն Թագաւորին առջեւ:

Ինձի հրահանգուած է հաղորդել Ձեզի Նորին Վե-
 նախառնութեան շնորհակալութիւններ Ձեր հաւատա-
 րական խօսքերուն համար:

Պատիւն ունիմ ըլլալու

Ձեր Ամենապատուիրեան հնազանդ ծառան

Ճ. Է. Ֆ. ԿԱՄԱԷԼԼԻ

Նահանգային Կառավարիչ
 Երուսաղէմի Նահանգին

Նորին Ամենապատուիրին
 Հայոց Երուսաղէմի Պատրիարքին

Ա Ի Ա Գ Տ Օ Ն Ե Ր

Պատշաճ հանդիսութիւններով և հոգեպա-
 րար ծխակատարութիւններով տօնուեցան այս
 տարուան Աւագ Տօները:

▲ Յունուար 5. — Ս. Աթոռոյս Տօնին (Գաւրի
 Մարգարէի և Յակոբայ Տեառն Նորոս Առաք-
 ելիին), պատարագեց և քարոզեց Պատր. Փո-
 խանորդ Տ. Մկրտիչ Սրբազան:

Կրկին ցնծութեան առիթ մ'եղաւ Ս. Աթո-
 ռոյս մեծ օրը՝ Սրբազան Պատրիարքին Դահա-
 կալութեան առթած թարմ ուրախութեան հետ
 զուգորդուելով:

▲ Յունուար 7. — Երուսաղէմի աւանդական
 կերպերով տօնուեցաւ Ս. Սահակոսի Տօնը:
 Տասն և մէկ սարկաւազներ, որոնց հետ նաեւ մի
 քանի ուրարակիւններ, իրիւ բացուող ծաղիկներ
 Ս. Աթոռոյս պարտէզին մէջ, հոգեւոր ուրախու-
 թիւն մը կը պատճառէին Միարարնութեան և
 ժողովուրդին, երբ զարդարուն զգեստներով կը
 կենային շարուած սեղանին առջեւ:

Հոգեպարար քարոզ մը խօսեցաւ Սրբազան
 Պատրիարք Հայրը, ցուցնելով օրուան Սուրբին
 արիւնթիւնը, հոգեկան բարձր արժէքը, և ա-
 նոր մարտիրոսացման մեծ կարեւորութիւնը Եկե-
 ղեցոյ կեանքին մէջ:

▲ Յունուար 11. — Ի Տօնի Ողորդ Ռոսման,
 որ դարձնալ Ս. Աթոռոյս երկու պաշտպան սուր-
 բերէն մէկուն տօնն է, պատարագեց Ամենապա-
 տիւ Սրբազան Պատրիարք Հայրը: Ս. Պատարա-
 գէն ետք հանդիսաւոր թափօր զարձաւ Ս. Յա-
 կոբեանց Տաճարին մէջ: